

Загалом зміст монографії свідчить про те, що її автор успішно розв'язав поставлену проблему, котра становить інтерес для всіх бібліотечних фахівців. Монографія може бути використана у навчальному процесі при підготовці книгознавців, бібліотекарів-бібліографів, документознавців та інформаційних працівників при викладанні різних дисциплін. Можливо також введення особливої навчальної дисципліни «Бібліотечне читачезнавство».

Високо оцінюючи рецензовану працю, хотілося б, однак, зупинитися на дискусійній проблемі, яка пройшла поза увагою автора монографії. Це стосується визначення поняття «читач» на сучасному етапі розвитку суспільства. Як відомо, поняття «читач» завжди співвідносилось з поняттям «книга». Зараз розрізняють «традиційну книгу» і нові форми книги: електронну, звукову. Трактують поняття «книга» змінюється, хоча, звичайно, з цього приводу існують різні думки, у тому числі такі, що заперечують приналежність новітніх форм надання інформації до книги. Чи змінюється у зв'язку з цим поняття «читач», або воно залишається таким, як і рані-

ше, тобто відноситься тільки до друкованої та рукописної книги, зміст якої виражений писемними (текстовими) знаками? Недаремно в сучасному бібліотекознавстві та бібліографознавстві поняття «читач» замінюється такими термінами, як «користувач» (бібліотеки), «споживач» (інформації). Чи тотожні вони з сучасним поняттям «читач»?

Поставлене питання, звичайно, виходить за межі досліджуваної в монографії проблеми, але хотілося б знати ставлення науковця до нього.

Уважне ознайомлення з монографією дозволяє зробити також певне дрібне зауваження: у тексті трапляються технічні помилки, що іноді призводить до спотворення наданої інформації.

Поставлені в рецензії питання і зауваження не знижують високої оцінки монографії Т. Новальської. Можливо, вони стануть у пригоді автору в подальшій роботі чи примусять читачів монографії замислитися над проблемами майбутнього розвитку читачезнавства.

БІБЛІОТЕКА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ОСЕРЕДОК ДУХОВНОГО І КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

БІБЛІОТЕКИ - ЦЕНТРИ ОСВІТИ

КЩО не маєш розумного сусіда – веди бесіду з книгою. Так кажуть у народі. Соціологи та психологи всього світу давно дійшли тієї думки, що читання розвиває інтелект, формує духовно зрілу, освічену, гармонійну особистість. Не можна недооцінювати роль бібліотеки у забезпеченні молоді необхідною інформацією. Саме бібліотека є тією підвалиною, на якій зводиться простір культурного суспільства.

На сьогодні бібліотеки, реалізуючи концепцію інформаційного суспільства, тобто зберігаючи, обробляючи, поширюючи інформацію на традиційних і електронних носіях, займають ключову позицію серед постачальників інформаційних послуг. Але погляд на бібліотеку тільки з точки зору інформаційних функцій є дещо однобоким. Бібліотека повинна зберігати соціальну та культурну пам'ять, що міститься в матеріальному предметі – книзі, розвивати в користувачеві потребу в ній.

Сьогодні висловлюються побоювання стосовно того, що тотальна віртуальна бібліотека остаточно знищить традиційні бібліотеки. Чи наступить кінець бібліотеці як соціальному організму? Очевидно, що ні – з причини практичної, психологічної і, врешті, духовної властивості цієї установи. Пошук книги он-лайн – одна справа, а читання, безпосереднє використання – зовсім інша. Книга як матеріальний об'єкт не має естетичного заміника. Комп'ютерна революція не зупинити, однак і паперових книг читається у світі все більше і більше.

Інтернет, не знищуючи бібліотеку, дає друкованому слову як ніколи надійний захист і сприяє істинно демократичному поширенню знання. Із створенням онлайн-вих бібліотек книги опиняться в безпеці, а люди, які часом крадуть, нищать, псують книги, будуть позбавлені та-

кої можливості. Традиційні бібліотеки живуть, тому що в нашій свідомості вони невіддільні від слова "людина". Тут не лише читають, але й разом міркують, досліджують, обмінюються ідеями, закохуються.

Бібліотека вищого навчального закладу (ВНЗ), будучи одним із його головних підрозділів, може не лише допомагати у вирішенні найскладніших проблем навчання і розвитку, але й сприяти виробленню ціннісних орієнтацій, впливати на формування в стінах закладу інтелектуального та культурного середовища – того особливого ґрунту, на якому зусилля викладачів і вчених принесуть плоди. Бібліотека здатна створювати атмосферу творчої зацікавленості у навчанні, науці, мистецтві, впливати на стан духу, який не піддається жодним вимірам та оцінкам, проте лежить в основі моралі, сприяти вихованню української душі. Саме на досягнення цього спрямовані зусилля колективу бібліотеки Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету (ДПУ) ім. Григорія Сковороди. Такі завдання передбачено і загальноуніверситетським документом – „Концепцією розвитку університету на 2005-2010 рр.”.

Сьогодні бібліотеки, підпадаючи під фінансовий та культурний тиск, повинні еволюціонувати, більш активно запрошуючи читачів зануритися у дослідження книжкових багатств, долучитися до світу краси. Відвідувач повинен переступати поріг бібліотеки із захопленням і благоговінням, відчуттям на собі її особливої маґії.

Найпершим поштовхом цьому повинен служити бібліотечний дизайн – специфічний вид проектування, що допомагає вирішити проблеми створення предметно-

О. Шкура

просторового середовища з точки зору естетики, комфорту, гармонії з оточуючим світом. Вдалий інтер'єр, сучасні офісні меблі та бібліотечне устаткування, зручне розташування нової комп'ютерної техніки, професійно, грамотно підібрані яскраві матеріали книжкових виставок та тематичних полицок – основні складові оформлення бібліотеки Переяслав-Хмельницького ДПУ ім. Григорія Сковороди. Вони дають студентам чітке уявлення про нові досягнення в галузі дизайну сучасних бібліотечних приміщень, сприяють зняттю психологічних стресів, створюють заспокійливу атмосферу, спонукають до інтелектуальної діяльності.

Сучасний бібліотечно-інформаційний сервіс ставить на перше місце користувача як центральну постать, навколо якої концентрується вся увага. Необхідність виховання та розвитку особистості в кожному представникові молодого покоління накладає на бібліотеку додаткову відповідальність за формування навичок інтелектуальної праці, творчого розвитку внутрішнього світу студента, виховання почуття гордості за навчальний заклад, де він здобуває вищу освіту. Новим словом в оформленні автоматизованого читального залу стала ексклюзивна експозиція персональних колажів, присвячених науковцям – працівникам університету та відомим діячам науки України і зарубіжжя, які відвідали наш університет. Колажі презентують особистість науковця через інформацію про його доробок, відгуки про відвідання бібліотеки, фрагменти зустрічей зі студентами. Багато з колажів мають автографи. Для студентів вони є своєрідною фіксацією історичної миті в їхньому житті, навчанні, спілкуванні з цікавими та знаменитими людьми.

Читальний зал періодичних видань

Значну увагу працівники книгозбірні приділяють оформленню її інтер'єрів, зокрема квітковому дизайну. Всі зали книгозбірні озеленено. Екзотичні рослини створюють відчуття певної винятковості місцезнаходження читача, бажання вдихнути запах століть, досягнути велич людського знання, помріяти, відпочити від щоденних турбот.

Дуже хороші слова свого часу сказав Микола Реріх, що бібліотека – це місце роботи, і „храм думки”, і науково-дослідницький центр, і лабораторія, і музей, і вища школа, і місце високих радощів, світ розуму і очей. Така думка є для нас стимулом до професійного вдосконалення та творчих пошуків. Саме творчий підхід працівників до всіх без винятку форм і методів роботи в бібліо-

теці університету сприяє формуванню духовно-моральних цінностей у наших читачів.

Працівники бібліотеки – це молоді люди, захоплені своєю роботою, вони володіють навичками критичного мислення, добре розуміють сутність та особливості бібліотечної роботи з користувачем, наділені творчими здібностями – пишуть вірші, складають сценарії свят, малюють тощо. Анкетування, які неодноразово проводилися у бібліотеці, засвідчують, що саме таким і хочуть бачити бібліотекаря наші студенти – сучасною людиною у всіх її проявах: інтелектуально розвиненою, всебічно обізнаною, модно одягнутою, красивою, привітною і завжди усміхненою.

Інтегрований читальний зал

В умовах швидкого розвитку інформаційної індустрії бібліотекарі навчають користувачів культури споживання інформації, навичок її аналітичного відбору, виступають консультантами, провідниками в морі книг. Вони намагаються стимулювати інтерес і любов молоді до читання, розкрити можливості в пізнанні себе та оточуючого світу, допомогти студентові включити книгу в контекст реального життя, розвинути естетичний смак. Наслідком такої діяльності стала поява читачів-волонтерів (переважно з числа студентів філологічного та педагогічно-індустріального факультетів, які мали практику в бібліотеці) – молодих людей, які залюбки у свій вільний час приходять і добровільно допомагають бібліотекарям.

Створенню позитивного іміджу бібліотеки, її затребуваності сприяє співробітництво зі ЗМІ. Постійне розміщення інформації про вузівську книгозбірню в міських, районних, університетському виданнях, огляди нових надходжень під час проведення днів інформування, зустрічей, семінарів, „круглих столів” із науковцями, гостями університету, старшокласниками, абітурієнтами, сюжети про роботу бібліотеки в програмах державних телеканалів, публікації співробітників на сторінках вітчизняних та міжнародних часописів – все це є ефективною рекламою нашої діяльності.

Традиційним став тісний зв'язок бібліотеки з методичними кабінетами міського та районного відділів освіти, з учителями, шкільними бібліотекарями, колективами наукових бібліотек ВНЗ України.

Для залучення більшої кількості користувачів створено яскраві путівники, буклети, проводяться змістовні

акції „Читач року” та „Почесний читач”. Приємною несподіванкою і одночасно доказом визнання ефективності роботи нашої бібліотеки стала перемога в номінації „Лише храм збудуй” університетської акції „Вернісаж особистостей”.

Співробітництво бібліотеки з художниками, народними умільцями, музикантами сприяє як рекламуванню бібліотечної діяльності, так і реалізації завдань естетичного та морального виховання студентів – майбутніх педагогів. В інтер’єр залу періодичних видань органічно вписуються експозиції картин, виставки творів декоративно-прикладного мистецтва та фоторобіт студентів, викладачів, місцевих митців. Все це викликає позитивні емоції, виховує смак, дає можливість долучитися до прекрасного, цікаво провести свій вільний час, відчути творчий потенціал.

Змінюється суспільство, змінюється наш університет, додається роботи бібліотекарям. Проте завжди зна-

ходимо час для невимушеного спілкування, цікавого обговорення різних тем, корисного відпочинку.

В результаті багаторічної роботи в бібліотеці склалися певні традиції, наприклад, відзначення професійного свята – Всеукраїнського дня бібліотек – у формі корпоративних вечорів, коли в доброзичливій атмосфері можна обмінятися думками, поспілкуватися.

Прагнучи до професійного успіху, задоволення культурних потреб та забезпечення духовного росту працівників, бібліотека започаткувала для них культурно-просвітницькі тури по містах України, які передбачають відвідання мистецьких, культурно-історичних установ, наукових бібліотек вищих навчальних закладів. Впевнені, що коли палітра життя колективу насичена, розмаїта, тоді можна успішно працювати з молоддю, формувати її духовно-моральне обличчя, розвивати інтелект.

СТОРІНКИ ІСТОРІЇ КРИМСЬКОЇ БІБЛІОГРАФІЇ 20-30-Х РР. ХХ СТОЛІТТЯ

БІБЛІОГРАФІЧНА СПАДЩИНА

Висвітлюється бібліографічний доробок подвижників бібліотечної галузі, які працювали у Криму і випустили в 20-30-ті роки минулого століття низку важливих для науки праць, більшість з котрих було вилучено і знищено у цей період

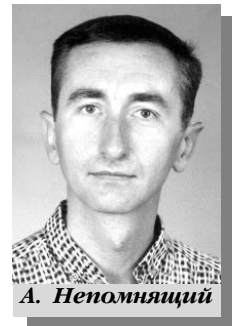
РЕГІОНОЗНАВЧІ бібліографічні розвідки, в тому числі й ті, що збереглися тільки в рукописному вигляді, залишаються для дослідників маловідомими. Наші багаторічні дослідження в галузі бібліографічної евристики дозволили повернути до наукового обігу ряд цінних довідково-бібліографічних розробок із кримознавства. В їхньому числі – бібліографічні довідники першої третини ХХ століття.

1920-ті роки справедливо визнаються піком післяреволюційного розвитку краєзнавчих досліджень. У цей же час було створено декілька унікальних за своєю інформативністю бібліографічних покажчиків із історії та етнографії народів Криму. Значна їхня частина до кінця сторіччя залишалася невідомою кримознавцям й дотепер є недоступною для досліджень [1].

Серед кримських бібліографів у цей період багатогранністю своєї діяльності виділяється Євсей Юхимович Гопштейн (1885-1960) – укладач довідника «Бібліографія бібліографічних покажчиків літератури про Крим» [2]. Проте мало кому відомо, що бібліограф підготував й низку інших посібників: «Бібліографія періодичної преси в роки революції», «Друк у Криму за роки революції», що включала видання сімома мовами народів Криму; унікальний за трудомісткістю довідник «Бібліографія друку в Криму за 150 років», покажчики «Бібліографія антисемітизму в Криму» і «Бібліографія єврейських землеробських колоній» [3, 119]. Дослідник залучив при цьому всі доступні йому каталоги архівів і бібліотек Криму (суспільних, краєзнавчих, відомчих, особистих зібрань). Переховані видання зникли на початку 1930-х років. Поки виявити їх не вдається. Встановлено, що робота Є. Гопштейна «Бібліографія періодичної преси в Криму в роки революції» мала вийти у Москві в 1930 році, але дозвіл на друк не було отримано, а рукопис зник. Частина праць

науковця потрапила до зібрань Єврейського етнографічного музею в м. Санкт-Петербурзі. Однак розшуки, проведені в Центральному державному історичному архіві цього міста, де зберігається згаданий фонд, не дали позитивних результатів.

Розповідаючи про унікальні бібліографічні праці тієї епохи, хочеться виділити бібліографічну діяльність головного бібліотекаря (завідувача бібліотеки) Кримського педагогічного інституту ім. М. В. Фрунзе Василя Михайловича Маркова (1881-1962). Народився він у Сімферополі в родині священика. У 1909 році одержав диплом про закінчення Харківського університету [5, 5]. А надалі службова кар’єра В. Маркова була пов’язана з Сімферополем: у 1910-1913 роках він – кандидат на судову посаду, а в 1913-1920 роках – мировий суддя, водночас займається викладацькою і краєзнавчою діяльністю. У 1919-1932 роках він працює бібліотекарем Таврійського (згодом – Кримського) університету, перейменованого потім у Кримський педагогічний інститут ім. М. В. Фрунзе. За цей час В. Марковим укладено унікальний бібліографічний каталог «Сходознавство» [6, 73], що присвячувався історії та етнографії тюркських народів Криму й охоплював публікації слов’янськими, західноєвропейськими і східними мовами. У 1932 році В. Маркову, внаслідок хвилі репресій, довелося залишити бібліографічні дослідження щодо істориків і етнографів Криму. Тільки у 40-ві роки він повертається до бібліотечної роботи на посаді завідувача наукового відділу центральної бібліотеки й одночасно є хоронителем бібліотеки педінституту, а після звільнення Криму – продовжує професійну кар’єру на посаді завідувача бібліотеки

А. Непомнячий